

Justyna Niemczyńska*

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, Filia w Wodzisławiu Śląskim

Kierunek: pedagogika opiekuńczo-wychowawcza

e-mail: 8230justa@wp.pl**Biblioteka – centrum kulturalne XXI wieku.
Miejsce opieki i wychowania**https://doi.org/10.25312/2083-2923.22_s1jn

Streszczenie: Praca opisuje zmiany, jakie występują we współczesnych bibliotekach. Biblioteka przedstawiona jest jako współczesne miejsce, centrum kultury, opieki i wychowania. Ukazuje, jak ogromną wartość ma kreatywny, komunikatywny oraz empatyczny bibliotekarz. Jak wiele poświęcenia, innowacji, dokształcania, pracy własnej oraz pomysowości powinni mieć bibliotekarze, aby zaangażować społeczeństwo w życie kulturalne. Jak wiele zaangażowania wykazują w szerzeniu edukacji czytelniczej wśród najmłodszych, tak aby przyniosła korzyści w przyszłości.

Słowa kluczowe: biblioteka, edukacja czytelnicza, innowacje, zmiany

Ostatnie sto lat było okresem ciągłego rozwoju bibliotek i bibliotekarstwa, dzięki temu dziedzina ta otrzymała statut przedmiotu występującego w szkolnictwie wyższym. Współcześnie bibliotekę traktujemy jako centrum informacji, edukacji i kultury. Coraz częściej bibliotekarstwo i jego teorie naukowe są traktowane jako nauka społeczna, interdyscyplinarna i kulturalna. Bibliotekarstwo postrzega się również jako ogólną teorię komunikacji społecznej i podkreśla się jej rolę w społeczeństwie.

„Bibliotekoznawstwo jest więc dyscypliną naukową, zajmującą się badaniem bibliotek, jako systemu komunikacji społecznej i ich roli w szeroko pojmowanej

* Justyna Niemczyńska – mama dwójki dzieci, żona oraz bibliotekarz w gminnej bibliotece publicznej. Od wielu lat moją największą pasją są książki i ich niepowtarzalny świat. Ciągłe poszukiwania, szkolenia, kursy skierowały moje kroki w mury Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi. Mam nadzieję, że wiedza oraz praktyka uzyskana na zajęciach pomogą mi w szerzeniu mojej pasji wśród najmłodszych.

kulturze (...) Biblioteka jako instytucja kultury uzyskuje osobowość prawną i może rozpocząć działalność z chwilą wpisu do rejestru prowadzonego przez organizatora zgodnie z art. 14 ust. 1, 3 i 4 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Biblioteka z urzędu podlega wpisowi do rejestru. Działalność kulturalna biblioteki w rozumieniu ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury.

Do podstawowego zakresu zadań bibliotek, na podstawie ustawy o bibliotekach zalicza się:

- 1) gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochronę materiałów bibliotecznych;
- 2) obsługę użytkowników, przede wszystkim udostępnianie zbiorów oraz prowadzenie działalności informacyjnej, zwłaszcza informowanie o zbiorach własnych, innych bibliotek, muzeów i ośrodków informacji naukowej, a także współdziałanie z archiwami w tym zakresie;
- 3) prowadzenie działalności bibliograficznej, dokumentacyjnej, naukowo-badawczej, wydawniczej, edukacyjnej, popularyzatorskiej i instrukcyjno-metodycznej.”¹

„Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej”²

W skrócie biblioteki zapewniają trzy podstawowe funkcje w społeczeństwie:

- 1) służą zachowaniu i ochronie dziedzictwa narodowego
- 2) zapewniają dostęp do dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej
- 3) korzystanie z bibliotek jest powszechne – dla każdego obywatela.

Praktyka a rzeczywistość z punktu widzenia współczesnego bibliotekarza – obserwacje.

Do tej pory wiele osób sądzi, że zawód bibliotekarza skupia się tylko na wydawaniu i archiwizacji zbiorów, siedzeniu w cichej i przytulnej sali. Nic bardziej mylnego. Współcześnie bibliotekarz należy do zawodów, które mają dostęp do najnowszych zdobyczy technologicznych i naukowych. Umożliwia podnoszenie kwalifikacji oraz poszerzanie swojej wiedzy, co przyczynia się do popularyzacji kultury i oświaty. Bibliotekarz jest ciągle szkolony w wyszukiwaniu i znajomości nowych informacji. Współczesność wymusza posiadanie umiejętności na tematy funkcjonowania podmiotów w zmieniających się warunkach społeczno-gospodarczych, wymaga się od nich pozyskiwania środków na swoją działalność. Jednym z najważniejszych wymagań jest satysfakcjonowanie użytkowników bibliotek oraz utrzymywanie wysokiej jakości obsługi mimo konieczności ograniczania budżetu, co niestety często się zdarza.

¹ K. Kołodziejczyk, A. Gawrońska-Przyiak, *Biblioteka, bibliotekarstwo. Bibliotekarstwo podstawowe pojęcia. Podstawy prawne funkcjonowanie bibliotek. Rodzaje bibliotek i ich zadania*, Studium Prawa Europejskiego i Instytut Badań nad Demokracją, Warszawa 2020.

² Tamże.

Wielokrotnie bibliotekarz musi wychodzić poza ramy zachowań przyjętych przez społeczeństwo, nie jest cichym i opanowanym wychowawcą, lecz ma cechy otwartego, kreatywnego, wytrwałego i przedsiębiorczego człowieka. W sytuacjach, kiedy biblioteka znajduje się blisko szkoły czy też przedszkola, nawiązuje się współpracę z tymi instytucjami.

Jest to bardzo powszechnym zjawiskiem w „mojej” bibliotece – mowa o Bibliotece Publicznej w Gaszowicach Filia w Czernicy. Już od półtora roku prowadzone są zajęcia z książką – tak zwane „lekcje biblioteczne”. Aktualnie są one prowadzone jako ewaluacja naszego szkolnego projektu „Wolna wola i asertywność jako świadomość praw dziecka” stworzonego na potrzeby projektowe uczelni AHE w Wodzisławiu. Dzieci kontynuują przygody rozpoczęte w tamtym semestrze. Kilka razy w miesiącu spotykamy się z przedszkolakami i poznajemy daną emocję lub też poprzez książeczki rozwiązujemy powstały problem. Czy to nie brzmi znajomo? Lekcja, metody kształcenia – podawcza, asymilacji wiedzy, waloryzacyjna oraz praktyczna, są stosowane podczas naszych zajęć. Jako bibliotekarz nie miałam pojęcia, że to, co robię w oparciu o scenariusz, który sobie sama musiałam stworzyć, jest niczym innym jak podstawowym czynnikiem opieki i wychowania. Jako uczestnik zjazdów uczelnianych nabyłam wiedzę, jak prawidłowo przeprowadzić zajęcia z dziećmi, jak dobrze napisać scenariusz do nich, ale przede wszystkim, jak nauczać czy też wychowywać, aby było to zgodne z przekazywanymi nam wartościami i pełnowartościowe dla społeczeństwa. Dowiedziałam się także, jak ogromną wartość ma czytelnictwo i edukacja czytelnicza. „Czytelnictwo” zaczyna się od kołyski, na długo przed dniem, w którym dziecko zacznie samodzielnie składać litery. Dobrze dobrane książki rozwijają jego umysł i emocje, kształtują kompetencje językowe i zakorzeniają w kulturze, a jako pięknie zaprojektowane przedmioty umożliwiają pierwsze spotkanie ze sztuką. Przy mądrym wsparciu dorosłego literatura dziecięca staje się wspianiałym przewodnikiem pomagającym młodemu czytelnikowi odkrywać otaczający go świat, rozbudza jego wyobraźnię i inspiruje do twórczych praktyk³. Nie możemy zapomnieć że książka to wiedza i nasza przyszłość, którą powinniśmy pielęgnować już od najmłodszych lat.

Kolejnym ciekawym programem wprowadzonym przez naszą bibliotekę, a dokładniej przez panią dyrektor GBP w Gaszowicach – Ewę Kowol, są noce w bibliotece. Podczas sezonu wakacyjnego dzieci spędzały noc w bibliotece. Spotkania są oparte na konkretnych książkach, raz były to legendy z naszego kręgu kulturalnego, innym razem spotkanie miało na celu zapoznanie się z nocnymi zawodami, które wykonują nasi mieszkańcy. W tym wypadku czynnik wychowawczy został uzupełniony przez czynnik opiekuńczy. Zapewnienie dzieciom spokojnego i bezpiecznego lokum, zapewnienie potrzeb żywieniowych było kolejnym etapem w serii spotkań

³ *Książką połączeni czyli o roli czytania w życiu dziecka*, Instytut Książki, Polska Sekcja IBBY, portal CzasDzieci.pl, Kraków 2018.

wychowawczo-opiekuńczych. Każde wyjście poza bibliotekę nocną porą było skrupulatnie organizowane i odpowiednio zabezpieczane przez wychowawców.

Innowacje

Aktualnie słowo to przoduje w słowniku bibliotek naszej gminy. Pomimo pandemii, zamknięcia i wszelkich konsekwencji pocovidowych, bibliotekarze nie stoją w miejscu i nie załamują rąk. Dzięki temu, że ciągle byliśmy otwarci dla czytelników, wspieraliśmy i rozwijaliśmy swoje kwalifikacje i wiedzę, mogliśmy wyjść do nich z ciekawymi pomysłami i projektami.

Naszą dumą jest pierwszy projekt opiekuńczo-wychowawczy „Po naukę i przygodę” powstały z dofinansowania funduszu „Działaj Lokalnie” – który powstał już w 2000 roku i jest przedsięwzięciem Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Jest to organizacja, która prowadzi lokalne konkursy grantowe, w których są do uzyskania środki do realizacji danych projektów. Rozmawiając z naszymi czytelnikami, doszliśmy do wniosku, że po całkowitym zamknięciu należą się dzieciom i ich rodzicom chwile wytchnienia i rozrywki. W sierpniu 2021 roku bibliotekarki przeniosły się na teren Ośrodka Kultury Zameczek, który był miejscem realizacji projektu. Kolejno odbyły się: dni podróżnika, dzień piracki oraz dzień z detektywem. Dzieci zapoznawały się z książką tematycznie przypisaną do danego tematu. Gry, zabawy i zajęcia plastyczne przynosiły wiele radości oraz poszerzały wiedzę z danego zakresu. Ostatnim spotkaniem w sierpniu był wyjazd do Muzeum Śląskiego w Katowicach i zwiedzanie przestrzeni edukacyjnej „Na tropie Tomka” oraz stałej przestrzeni muzealnej. Zakończeniem naszego projektu był piknik rodzinny. Wstęp wolny i mnóstwo atrakcji m.in. występ teatralny krakowskiej grupy Krak-Art, animacje, zabawy ruchowe, zapewniły bardzo dobrą frekwencję i zadowolenie wśród uczestników. Po czasie izolacji praca z dziećmi dodatkowe zajęcia integracyjne zaowocowały licznymi przyjaźniami, dzieci nabyły nowe umiejętności w rozwiązywaniu problemów, zacieśniły się więzi społeczne.

Kolejnym innowacyjnym pomysłem biblioteki w Gaszowicach jest biblioteka plenerowa. Jest to pomysł stworzenia biblioteki wyodrębnionej z placu zieleni okalającej OKiS w Gaszowicach. Oficjalne otwarcie nastąpiło w październiku 2021 roku. Dzięki temu projektowi nie straszne nam kolejne zamknięcie. Dzieci i ich rodzice spokojnie mogą wypożyczyć i odpocząć z książką w wyodrębnionej zielonej przestrzeni. Mamy, siedząc na specjalnych fotelach, uzyskują dla siebie miejsce relaksu, a jednocześnie widzą swoje dzieci bawiące się na placu zabaw. Każdą złą sytuację staramy się przekuć w coś nowego i kreatywnego.

Naszym priorytetem są liczne szkolenia wydawnicze i podwyższanie kwalifikacji. Nie zapominamy też o naszych głównych celach. Czytelnia stanowi jeden z najważniejszych miejsc w bibliotece. Komputery i przytulne miejsce gwarantują spokój i możliwość spędzania czasu pozalekcyjnego. Niejednokrotnie dzieci, które nie mają możliwości skorzystania przed lub po lekcjach ze świetlicy szkolnej (nie spełniają wy-

tycznych – pracujący rodzice, brak miejsc w świetlicy), zamiast czekać na zewnątrz lub co gorsza nudząc się i „szwendając” po okolicy – spędzają czas u nas. Dajemy możliwość ciszy i spokoju w wykonywaniu zadań domowych, pomagamy w rozwiązywaniu niezrozumiałych wytycznych, czy też dajemy możliwość korzystania z komputerów bibliotecznych. Bardzo często dzieci wolą jednak zwyczajnie porozmawiać z bibliotekarzem.

Nasza współpraca z nauczycielami i wychowawcami szkolnymi przebiega bardzo dynamicznie. Udział w wyszukiwaniu i organizowaniu lektur dla dzieci, organizacja lekcji dodatkowych, wszystko to działa prężnie w naszych placówkach. Biblioteka organizuje dla nich wystąpienia grup teatralnych oraz spotkania z autorami. W tym roku naszym gościem był pan Wiesław Drabik, autor ponad 200 książeczek dla dzieci. A w spotkaniu gminnym mieliśmy przyjemność przyjąć w bibliotece pana doktora Norberta Niestolika, pedagoga, wykładowcę akademickiego, autora książek o Śląsku i Ślązakach.

Najbliższym zadaniem do wykonania dla naszej ekipy będzie szkolenie z robotyki i programowania. Pod koniec roku planujemy cykl lekcji dla dzieci i młodzieży, które odbędą się w szkołach i bibliotekach.

Wnioski z obserwacji i analizy grupy społecznej – czytelników biblioteki

Praca bibliotekarza to nie tylko wytyczne państwowe, ale także działania osób kreatywnych. Mogłybyśmy pracować tak jak dawniej, lecz dłuższa perspektywa nam na to nie pozwala. Właśnie ze względu na zmiany w otaczającej nas społeczności podjęłam się kolejnego etapu w podnoszeniu swoich kwalifikacji. Po głębszej analizie uznałam, że idealnym dodatkiem do zawodu bibliotekarza jest praca z dziećmi, dlatego kierunek pedagogika opiekuńczo-wychowawcza znalazł się na pierwszym miejscu. Cała wiedza zawarta w teoretycznej stronie zajęć znalazła odbicie w praktyce. Metody uczenia się i nauczania, podstawowe pojęcia z opieki pozwoliły mi na głębsze i bardziej kompetentne działania w kierunkach szerzenia kultury i edukacji. W zawodzie bibliotekarza (pracującego obok szkoły i przedszkola) bardzo potrzebny jest odpowiedni warsztat pracy z dziećmi i nie tylko. Poznanie bliskich związków między moją pracą a opieką i wychowaniem zapewniają mi lepsze spojrzenie na czytelników. Dzięki M. Łobockiemu wiem: „iż działania opiekuńcze nie ograniczają się wyłącznie do wypełniania świadczeń materialno-rzeczowych, lecz obejmują także pomoc o charakterze psychologiczno-emocjonalnym”⁴, a cóż nie daje takiego wsparcia jak bajki? Czy też książka przeczytana dzieciom przez rodzica przed snem? Bibliotekarz ma narzędzia, aby wspierać młodzież w ich rozwoju, tak jak w ujęciu E. Durkheima, według którego wychowanie jest „oddziaływaniem pokoleń dorosłych na te, które

⁴ M. Łobocki, *Teoria wychowania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.

nie dojrzały jeszcze do życia społecznego”, a właśnie w bibliotece odnajdziemy dzieła, które swoją treścią będą wspierać i nakierowywać naszych wychowanków na właściwe tory. To właśnie dzięki książkom możemy doskonalić dyspozycje psychiczne innych ludzi. Potrzebne są w tym celu osoby z pasją i chęcią do wdrożenia zmian. Osoby, które w bibliotece widzą nie tylko same ściany i książki leżące na półce, ale także miejsce z ogromnym potencjałem do szerzenia zmian w podejściu społeczności do kultury i edukacji. Ludźmi pragnącymi zakrzewić miłość do literatury, ojczyzny już w najmłodszych pokoleniach. Ułatwić dzieciom stanie się osobami kreatywnymi i asertywnymi. Kultura słowa jest dla nich równocześnie środkiem, jak i celem działań pedagogicznych. Praca z książką daje im nieograniczone możliwości wychowania. Poprzez ilustracje lub też jako lektor rozbudzamy wyobraźnię, pomagamy w rozwoju mowy, koncentracji, kształtujemy wrażliwość emocjonalną i estetyczną naszych małych czytelników. Tacy powinni być współcześni bibliotekarze.

Wniosek: aby tego dokonać powinniśmy znać i przyswoić podstawową wiedzę pedagogiczną i przekuć ją na praktykę. Muszę jedynie nadmienić, że niestety duży odsetek naszego społeczeństwa nie rozumie, jaką wartość mają biblioteki. Uważają, że to instytucje przestarzałe i nie warte zachodu. Wszelakiego rodzaju akcje wspierające czytelnictwo i rozwój w większości przechodzi niezauważenie. Badania o obniżaniu się czytelnictwa w naszym kraju są lekceważone przez samorządy. Głośne nawoływania do poprawy tego stanu rzeczy i starania bibliotekarzy, między innymi „mojej” biblioteki, nie przynoszą efektu. Pomimo tego nie poddajemy się i walczymy o naszego czytelnika i jego rozwój. Jak wykazały analizy dokumentów, między innymi dzienników bibliotecznych: od momentu aktywnego działania bibliotekarek w Czernicy od roku 2019 nastąpiło pomimo pandemii utrzymanie dotychczasowego stanu czytelnictwa na poziomie 400 osób – w miejscowościach Czernica oraz Łuków Śląski, posiadających łącznie 3059 mieszkańców⁵, do wzrostu ilości osób uczęszczających do biblioteki w listopadzie 2022 roku na poziomie 440 osób. A zaznaczyć trzeba, że mamy jeszcze miesiąc do zakończenia ewidencji. Wniosek nasuwa się sam: dobrze wyszkolony, ambitny, empatyczny bibliotekarz potrafi zachęcić i przekazać wartości, a biblioteka jest i będzie – dzięki staraniom odpowiednich ludzi – centrum kulturalnym XXI wieku.

⁵ Gaszowice. Gmina w liczbach, <https://www.gaszowice.pl/o-gminie/gmina-w-liczbach.html> [dostęp: 20.11.2022]

Bibliografia

- Gaszowice. *Gmina w liczbach*, <https://www.gaszowice.pl/o-gminie/gmina-w-liczbach.html> [dostęp: 20.11.2022]
- Kołodziejczyk K., Gawrońska-Pryciak A., *Biblioteka, bibliotekarstwo. Bibliotekarstwo podstawowe pojęcia. Podstawy prawne funkcjonowanie bibliotek. Rodzaje bibliotek i ich zadania*, Studium Prawa Europejskiego i Instytut Badań nad Demokracją, Warszawa 2020.
- Książką połączeni czyli o roli czytania w życiu dziecka*, Instytut Książki, Polska Sekcja IBBY, portal CzasDzieci.pl, Kraków 2018.
- Łobocki M., *Teoria wychowania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.

The Library – cultural centre of the 21st century. A place of care and upbringing

Abstract: This article outlines the changes taking place in modern libraries. Libraries are presented as up-to-date places, centres of culture, care and upbringing. The article discusses the value of creative, communicative and empathic librarians and describes the dedication, innovation, training and ingenuity that librarians should have in order to engage society in cultural life. The article indicates the level of commitment librarians demonstrate in spreading literary education among the youngest, so that it could bring benefits in the future.

Keywords: library, literary education, innovations, changes

About the Author

Justyna Niemczyńska – mother of two children, wife and librarian in a community public library. For many years my greatest passion has been books and their unique world. Constant research, training and courses directed me to the Academy of Humanities and Economics in Łódź. I trust that the knowledge and practice gained during my classes will help me spread my passion among the youngest.